

DIA@OON

MAGAZINE VAN DE CHRISTELIJKE GEREFORMEERDE KERKEN

Werk en gezin

HOE COMBINEER JE DAT?

Diaconaat

© Colofon

Di@coon wordt uitgegeven onder verantwoordelijkheid van deputaten diaconaat van de Christelijke Gereformeerde Kerken voor diakenen en anderen die betrokken zijn bij al die zaken die verband houden met het diaconaat binnen de kerk, in de samenleving en wereldwijd.

Diacon wil op het uitgebreide terrein van het diaconaat informeren en toerusten en een platform bieden voor gesprek, wederzijdse ervaringen en wetenswaardigheden.

ISSN 0924-6398

Redactie

Mw. A. van Grootheest
drs. G.N.A. Eikelenboom
Ds. G. Drayer
Mw. B.M. Heikamp

Redactieadres

Postbus 334, 3900 AH Veenendaal
Tel.: 0318-582350, e-mail: diac.bur@cgk.nl

Bezoekadres

Dienstenbureau CGK,
Ghandistraat 2, 3902 KD Veenendaal

Rekeningen

Bijdragen voor deputaten diaconaat kunt u storten op ING banknummer 53.53.00 of bankrekening 36.51.30.648, beide t.n.v. Landelijk Kerkelijk Bureau Chr. Geref. Kerken te Veenendaal (met omschrijving).

Abonnementen

Voor de eerste vijf abonnementen is de bijdrage € 10,- per jaar per abonnement. Voor elk extra abonnement wordt een bijdrage gevraagd van € 3,- per jaar met een maximum van € 54,-. Losse exemplaren zijn te verkrijgen voor €2,50.

Productie

bu0111, Zierikzee

Diaconaat

© Redactioneel

In juli 2008 heeft de werkgroep 'Kerk en werk' van het deputaatschap diaconaat een Di@coon uitgegeven getiteld 'Arbeid en Zorg'. Maar in de korte tijd is veel gebeurd op het maatschappelijke vlak. We leven nu in tijden waarin politiek-maatschappelijke ontwikkelingen snel gaan. De economische turbulentie is groot en dat slaat terug op het leven, werken en zorgen van alledag. Dit is de aanleiding geweest om het onderwerp opnieuw voor het voetlicht te brengen en het verder uit te werken voor het diaconaat in de gemeente. Daarbij realiseren wij ons dat de visie op de taakverdeling tussen man en vrouw in het gezin in beweging is. In deze Diacon wordt dan ook aandacht besteed aan de verschuivingen in de visie op die taakverdeling. Deze Diacon is samengesteld door de werkgroep Diaconaat in de Samenleving.

De redactie

Jan Eberwijn

© Inhoud

1. Werk en gezin: een gezamenlijke opdracht
2. De invloed van economisch-maatschappelijke ontwikkelingen op de rolverdeling
3. Combinatiemodellen voor werk en gezin
4. Scheiden werktaken en zorgtaken
5. Bezinning
6. Handen en voeten geven aan het delen van werk en zorg
 - 6.1 – tussen man en vrouw
 - 6.2 – in de diaconale/pastorale zorg
 - 6.3 – in de gemeente

© 1 Werk en gezin: een gezamenlijke opdracht

De combinatie van werk en zorg voor het gezin wordt in het algemeen als een extra uitdaging ervaren. Dat geldt in bijzondere mate in de 'rijke' landen waar het op peil houden van de levensstandaard een belangrijke doelstelling is. Het realiseren van economische groei is daarom een must. Wat arbeid betreft is 'alle hens aan dek' nodig.

Combinatie van werk en gezin vraagt moeite. Ouders of eenoudergezinnen moeten keuzes maken. De problematiek kan nog verder doorgetrokken worden wanneer de politiek-maatschappelijke druk op de gemeenschap tot mantelzorg hierin betrokken wordt.

In deze Diacon zal echter het accent gelegd worden bij de zorg voor het gezin.

In de bijbel wordt al snel duidelijk dat werk en de zorg voor het gezin opdrach-

ten zijn voor man en vrouw samen. In Genesis 2 vers 15 staat: "En de HERE God nam de mens en plaatste hem in de vallei van Eden om die te bewerken en te bewaren". Dit niet als last maar als lust. Na de zondeval echter veranderde de situatie drastisch. In Genesis 3 vers 16 zegt God tegen de vrouw: "Ik zal zeer vermeerderen de moeite uwer zwangerschap" en tegen de mens zegt God: "Omdat gij naar uw vrouw hebt geluisterd en van de boom gegeten, waarvan Ik u geboden had: Gij zult daarvan niet eten, is de aardbodem om uwentwil vervloekt; al zwoegende zult gij daarvan eten zolang gij leeft."

Vanuit deze tekstgegevens en vanwege het feit dat de vrouw na de man is geschapen, heeft in de loop der tijden de opvatting post gevat dat met dit oordeel van God een rolverdeling tussen man en vrouw is bepaald. Dit werd mede bevorderd door de positie die de vrouw had in de joodse samenleving in de tijd van de

bijbelschrijvers. Ze stond in hoog aanzien binnen de familiekring, maar daarbuiten moest ze zich bescheiden opstellen.

In de bijbel wordt daarentegen een aantal zeer invloedrijke vrouwen genoemd. Denk aan Atalja uit 2 Koningen 11 die koningin van Juda was en Debora uit Richteren 5 die profetes was. In het nieuwe testament vinden we Febe die in dienst van de gemeente stond (zie Romeinen 16) en Lydia die handelsvrouw was (zie Handelingen 16).

Filosofen en christelijke denkers in de eeuwen rond de geboorte van Christus hebben er echter een schepje bovenop gedaan. Volgens Aristoteles was zorgarbeid nodig van tweederangs mensen (niet-burgers: vrouwen en slaven) om het leven van echte burgers (vrije mannen) mogelijk te maken.

Thomas van Aquino, Augustinus en anderen uit de vroege kerk, hebben het denken uit die tijd doorgezet aangezien Eva pas na Adam geschapen werd.

Zorgarbeid, de dagelijkse zorg, werd als secundair gezien. Daarmee werd ook de visie op de rol en positie van de vrouw ten opzichte van de man bepaald.

In onze kerken is de traditionele rolverdeling, namelijk de man werkt en de vrouw zorgt voor het gezin, lange tijd het vertrouwde model geweest. Dit historisch bepaalde model is nu sterk aan verandering onderhevig. De huidige visie van filosofen en theologen wordt meer bepaald door het huidige economisch-maatschappelijke bestel. Al of niet gewild wordt teruggedraaid tot wat Genesis 2 meegeeft, namelijk dat de verdeling van werk en zorg een gezamenlijke opdracht is voor man en vrouw. Beiden hebben daarin gelijke verantwoordelijkheden. Dit betekent dat samen gesproken moet worden over de manier waarop die opdracht ingevuld wordt.

Dit gegeven wordt in dit onderwerp verder uitgewerkt.

2 De invloed van economisch-maatschappelijke ontwikkelingen op de rolverdeling

Het participeren van man en vrouw in het arbeidsproces is niet louter een vrijblijvende keuze meer. De economische huishouding van de westerse landen is sterk afhankelijk geworden van een verhoogde arbeidsparticipatie waarbij zowel mannen als vrouwen nodig zijn. De invloed van emancipatie en individualisatie versterkt deze trend.

Die trend uit zich bijvoorbeeld in het toegenomen opleidingsniveau van de vrouwen.

Zij willen hun kennis en vaardigheden ook toepassen. Daaraan kan worden toegevoegd dat zij meestal ook een studietoelating hebben opgebouwd die afgelost moet worden.

De laatste jaren is daar de problematiek bijgekomen van de pensioenen en de ouderenzorg. De betaalbaarheid is in het geding. Alle zeilen moeten bijgezet worden, zowel door mannen als vrouwen, om de pensioenen en ouderenzorg op een goed niveau te kunnen handhaven.

Het overheidsbeleid van de laatste decennia is gericht op arbeidsparticipatie van man en vrouw. Dit beleid heeft een relatief snelle ontwikkeling doorgemaakt sinds 1945.

In de jaren '50 en '60 was het kostwinnersmodel toonaangevend. De uitbouw van de verzorgingsstaat was hierop gebaseerd. Dit model was ook functioneel in het kader van het demografisch herstel. In de jaren '70 zette de grote kanteling in. Het kostwinnersmodel is in de jaren '90 overgegaan in het 'combinatiemodel'. Vrouwen gingen meer werken en mannen meer zorgen. Feit is echter dat de verschuiving vooral voor de vrouwen een taakverzwaring betekende.

Dit is een gevolg van het feit dat mannen minder geneigd zijn 'als vanzelfsprekend' alle soorten zorgtaken op zich te nemen. Zo was en is de combinatieproblematiek vooral een problematiek van vrouwen. Deze situatie bijstellen vereist een goede discussie, zowel binnen de maatschappij als binnen de kerk. In het vervolg wordt hiervoor een handreiking gegeven.

Tenslotte:

De actuele situatie van dit moment houdt in dat een tweede inkomen in veel gevallen onmisbaar is om een gezin financieel draaiende te houden. Zeker in de eerste jaren van het huwelijk is dit een noodzaak. Bijvoorbeeld alleen al omdat de woonlasten de afgelopen jaren enorm gestegen zijn.

Gezinsmodellen door de geschiedenis heen.

a. Agrarische samenleving.

Het leven speelde zich af in dorpen. Het gezin bestond uit grootouders-ouders-(klein)kinderen. Het zware werk werd door de mannen gedaan. Het werk in en rondom huis en de zorg voor de kinderen deden de vrouwen.

b. Industriële revolutie.

Het werk verplaatste zich naar fabriek of kantoor. Het gezin verzelfstandigde. Kinderen gingen naar school, maar moesten daarnaast ook werken. Moeders moesten buitenshuis werken om het inkomen aan te vullen. Vaak laag gekwalificeerd werk.

c. Eind 19e eeuw begin 20e eeuw.

De weerstand groeide tegen vrouwenarbeid. De vrouwen en kinderen waren goedkope arbeidskrachten. Mannen bezagen hen als concurrenten, vooral in perioden van werkloosheid.

d. Tussen 1900 en 1970.

De lage participatiegraad van vrouwen was een gevolg van de weerstand tegen vrouwenarbeid en beschermende sociale wetgeving. De crisisjaren '30 versterkte deze situatie. Na 1945 werden vooral gehuwde vrouwen en moeders geweerd van de arbeidsmarkt. Demografisch herstel was daar een reden voor.

3 Combinatiemodellen voor werk en gezin

Er is een grote variatie in modellen mogelijk waar het gaat om de verdeling van werk- en zorgtaken binnen een gezin. Daarbij is het goed om samen uit te spreken of uitbesteding van zorgtaken voor kinderen een gewenste optie is. Dit veruimt c.q. beperkt het aantal modellen waarover gesproken kan worden.

In het hierna volgende wordt kort aangegeven langs welke lijnen gewerkt kan worden. Dit is geen uitputtende opsomming. Er zijn vele varianten te bedenken.

- Het kostwinnersmodel

Hierbij wordt de keuze gemaakt dat één van de partners buitenshuis werkt en de andere thuis de zorg op zich neemt: het zgn. 5/0 model. Nadeel is dat het te bereiken inkomen wordt beperkt. Wel is de tijdsdruk voor beiden (de combinatie-druk) het best hanteerbaar.

- Het tweeverdienersmodel

Partners kiezen er hierbij voor om beiden al of niet fulltime buitenshuis te gaan werken.

a. De partners kunnen kiezen om beiden voltijd te gaan werken en de zorgtaak uit te besteden: het zgn. 5/5 model. Er is een hoog inkomen en weinig combinatie-druk. Groot nadeel is dat de betrokkenheid bij de opvoeding en het huishouden laag is. Er kleeft uiteraard ook een kostenplaatje aan de uitbesteding van zorg.

b. Één van de partners gaat in deeltijd werken en combineert arbeid en zorg (b.v. 5/3).

c. Beide partners gaan in deeltijd werken (b.v. 4/4).

In Nederland is het 5/3 model het meest gangbaar. Hierin blijkt de combinatie-druk goed hanteerbaar te zijn.

Daarnaast is het voor beide partners mogelijk om een bepaalde carrièrelijn te doorlopen.

Naast het denken over al of niet parttime werken, kan ook nog gedacht worden aan flexibel werken en thuis werken.

Waarschuwing hierbij is wel dat het gevaar op de loer ligt dat het scheiden van werk en privé tussen wal en schip valt. Dat geeft juist weer extra spanning.

4 Scheiden werk-taken en zorgtaken

Het effect van het scheiden van werk-taken en zorgtaken ligt voor mannen en vrouwen in veel gevallen verschillend. Mannen hebben overwegend fulltime banen, terwijl vrouwen vaak kiezen voor parttime banen of zogenaamde flexbanen. De reden is dat vrouwen vanwege het moederschap en de daaraan verbonden zorgtaken daarvoor kiezen, omdat er dan de minste spanning optreedt tussen zorgen en werken.

Het gevolg is dat, al of niet stilzwijgend, man en vrouw ervan uitgaan dat in geval van ziekte van kinderen of bezoeken van school of artsen, de vrouw dit op zich neemt. Daardoor zijn vrouwen veel minder in staat om de zorgtaakperikelen van zich af te zetten, ook tijdens het werk, dan mannen. Het is daarentegen wel makkelijker de werktaak uit het hoofd te zetten als je thuis bent. Extra belasting dus voor de vrouw.

Als het om zorgtaken gaat, hebben mannen voorkeuren zoals boodschappen doen, koken en 'met de kinderen bezig zijn'. Het bredere spectrum van de zorgtaken blijft zo wel bij de vrouw liggen. Er valt op dit terrein nog wel de nodige winst te boeken in de taakverdeling tussen man en vrouw wat de verdeling van werk- en zorgtaken betreft. Het is van belang dat dit onderwerp tussen man en vrouw bespreekbaar is. Alleen zo kom je samen verder.

© 5 Bezinning

Man en vrouw zullen samen het antwoord moeten geven op de vraag op welke wijze zij de zorg voor het gezin gestalte geven. Het is vaak geen keuze of men hier wel of niet over na wil denken. Binnen het huidige maatschappelijke bestel en de huidige trends is betaald werk voor beiden dikwijls noodzaak. Maar hoe geef je kinderen dan een omgeving waarin zij tot evenwichtige mensen kunnen uitgroeien? Bovendien hebben de ouders bij de doop de belofte gegeven hen op te voeden met de bijbel als richtsnoer voor het leven nu en straks en hen te onderwijzen in de christelijke leer.

Hoe groeien kinderen toe naar een weerbaar en levend discipel van Christus? Kun je de begeleiding daarvan uitbesteden?

- Financiële noodzaak?

Men zal naar eigen geweten ook een antwoord moeten geven op de vraag of betaald werk voor beiden een financiële noodzaak is of dat meer materiële luxe het eigenlijke verlangen is.

Het zijn geen vragen waar makkelijk een

genuanceerd antwoord op mag worden gegeven. Daarom heeft de kerk een taak om zijn leden hierbij te ondersteunen.

- Zoektocht

In het verleden was sprake van een zekere mate van stabiliteit in de maatschappij. Bepaalde afspraken, dienstverbanden, etc. hadden een lange houdbaarheidsdatum. Dat neemt sterk af. Mensen worden steeds meer op zichzelf teruggeworpen. Inspelen op nieuwe situaties is meer regel dan uitzondering. Het leven wordt steeds meer een zoektocht. Waar baseer je vandaag de dag je keuzes op? Hoe waardeer je zorg en arbeid vanuit je geloof? Maak deze thema's tot gespreksstof op catechisaties en jeugdkringen.

In deze gesprekken is het van belang naast ambtsdragers ook ouderen in te schakelen die vanuit hun levenservaring kunnen putten.

- Voorbereiding huwelijk

Het is ook een onderwerp bij voorbereidingsgesprekken op het huwelijk. De urgentie voor zo'n gesprek is zelfs hoog wanneer we ervan uitgaan dat er ook een kinderwens leeft. Want de combinatie werk en gezin is bij ouders met kleine kinderen het zwaarst. Zij bevinden zich in het spitsuur van hun leven. Dit houdt niet in dat dit spitsuur vanzelf afloopt. Het kan zijn dat kindzorg in mantelzorg voor kinderen overloopt. Welke keuzes maak je dan?

- Mantelzorg

Het kan ook zijn dat mantelzorg zich aandient voor ouders of anderen die op je weg geplaatst worden. Denk bijvoorbeeld ook aan de bijdrage die je in jouw kerkelijke gemeente zou kunnen leveren. In die situaties kan het positief zijn dat een betaalde baan voor beiden inmiddels veel minder noodzakelijk is vanwege de latere levensfase waarin je zit. Ook in die situatie is het van belang om samen te bespreken hoe je met arbeid en zorg omgaat. Zo blijft het vraagstuk over de verantwoordelijkheden inzake werk en gezin een leven lang actueel.

Het is echter niet makkelijk, zelfs als het je financieel voor de wind gaat, om een stap terug te doen om je meer aan (mantel)zorg te wijden. We hebben echter wel de roeping om voor de schepping te zorgen en deze te bewaren. Daar hoort ook de zorg voor ouders, ouderen en hulpbehoevenden bij.

De Here heeft ons niet geboden om in overvloed te leven. De aarde geeft ons genoeg om te kunnen leven, je te kunnen kleden en een dak boven je hoofd te hebben.

- Pensioenvoorziening

Nu speelt in deze tijd ook zeker de problematiek van de pensioenvoorziening. Er zijn inmiddels genoeg gevallen waarin mensen zich genoodzaakt zien om 'nog even' door te werken om voldoende pensioenvoorziening te hebben. Deze situatie mag niet terzijde geschoven worden.

© 6 Handen en voeten geven aan het delen van werk en zorg

6.1 - tussen man en vrouw

Het combineren van werk en zorg binnen een relatie vereist overleg met elkaar. Je moet er samen 'handen en voeten' aan geven. Man en vrouw zullen moeten leren omgaan met dit thema. Je lost dit samen niet stilzwijgend op.

De praktijk leert dat met elkaar praten niet altijd even makkelijk gaat. Zelfs niet in een huwelijk. Het is juist dan belangrijk om over een drempel heen te stappen en deze zaak samen in gebed voor te leggen aan de Here. Dat is temeer van belang wanneer er spanningen ontstaan binnen het gezin als gevolg van de combinatie van werk en zorg.

6.2 - in de diaconale/pastorale zorg

In de diaconale en pastorale arbeid in de gemeente mag dit onderwerp niet ondergeschoven worden. Maak het bespreekbaar tijdens bezoeken of kringgesprekken. Realiseer je daarbij dat de wijze waarop ouders omgaan met de combinatie werk en zorg heel individueel bepaald is. Let op signalen die erop kunnen wijzen dat er spanningen zijn.

Spreek de mensen wel aan op de manier waarop ze samen tot een taakverdeling gekomen zijn. Je kunt er zelf van leren en het bepaalt de ander misschien bij een onevenwichtige keuze die nog heel goed te herstellen is.

6.3 - in de gemeente

Het is de moeite waard om na te gaan hoe in praktische zin de zorgtaak ondersteund kan worden binnen de gemeente.

Is een kinderopvang denkbaar binnen de gemeente? Kan dit ook een missionaire dimensie meekrijgen? De vraag naar kinderopvang klemt temeer wanneer sprake is van een eenoudergezin. Dit is overigens een problematiek op zichzelf met een ingewikkelde regelgeving, waar we in deze Diacon niet verder op in kunnen gaan.

Bedacht moet worden dat er hoge eisen gesteld worden aan professionele kinderopvang en kindercare. Maar langs informele weg zijn creatieve constructies mogelijk. Daarover kunnen gemeenteleden samen nadenken.

© 6 Handreikingen voor het diaconale huisbezoek of kringgesprek in de gemeente

Onderwerpen voor het gesprek:

- Hoe wordt de scheppingsorde beleefd en beleden bij de taakverdeling tussen man en vrouw? Mensen kunnen met vragen en onzekerheden zitten op dit punt. Het is belangrijk dat eerst helder te krijgen om constructief verder te kunnen spreken.
- Welke redenen zijn er om arbeid en zorg te combineren? Is het een noodzaak om het huishoudplaatje rond te krijgen of gaat het om meer financiële armlag en daardoor meer comfort?
- Welke taakverdeling wordt als ideaal gezien bij de verdeling werk en zorg?
- Voor welke taakverdeling is gekozen?
- Welke spanningen worden ervaren? Is er een goede balans tussen werk- en zorgtaken?
- Als er geen balans is, zijn er dan oplossingen in beeld?
- Spreek over de zorg die de kinderen vragen. Zijn er opvoedingsproblemen of andere bijzondere omstandigheden?
- Ziet men taken voor de eigen gemeente (bijvoorbeeld de organisatie van kinderopvang)?
- Is er nagedacht over de balans tussen werken om meer financiële armlag te krijgen en de behoeften die er in je omgeving zijn aan mantelzorg en vrijwilligerswerk (denk hierbij aan het thema 'de economie van het geoege')?

Bronvermeldingen

- Diacon 'Arbeid en Zorg' nummer 3-2008. Uitgave van deputaten diaconaat CGK.
- Tijdschrift 'OndersteBoven' nummer 1-2008. Uitgave van Arbeidspastoraat DISK.
- Studiebijbel in perspectief.

Regelingen om arbeid en zorg te combineren

- Wet arbeid en zorg (WAZo). Deze wet regelt zwangerschap- en bevalling- en adoptie- en calamiteiten- en ouderschapverlof).
- Wet aanpassing arbeidsduur (WAA). Regeling om meer of minder te gaan werken.
- Wet kinderopvang. De wet gaat uit van een gezamenlijke verantwoordelijkheid van ouders, overheid en werkgevers.
- Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ). Deze wet dekt medische kosten die niet onder de zorgverzekering vallen en die door bijna niemand op te brengen zijn.
- Wet Maatschappelijke Ondersteuning (WMO). Regeling voor mensen met een beperking om de voorzieningen, hulp en ondersteuning te krijgen die ze nodig hebben.
- Op de website van de overheid is heel veel over regelgeving te vinden: **www.overheid.nl**
- Daarnaast kunnen er in de diverse CAO's meer en aanvullende afspraken zijn gemaakt over zorgverlofregelingen.
- Op de website **www.pgb.nl** wordt veel informatie gegeven over de mogelijkheden van zorg voor mensen met een beperking via het persoonsgebonden budget.

*God onze Vader
Zegen onze oren
Dat ze Uw stem beluisteren.
Zegen onze ogen
Dat ze Uw licht ontdekken.
Zegen onze lippen
Dat ze Uw naam belijden.
Zegen onze handen
Dat ze Uw gaven ontvangen en uitdelen.
Zegen onze voeten
Dat ze de weg van Uw vrede gaan.*

(Bron onbekend)